

اهل حق كردستان

متون اهل حق

به تصحيح و تحليل و. ايوانف

برگردان فارسی

س. کسری حیدری

www.ketab.ir

www.ketab.ir

ایوانوف، ولادیمیر آلکسی یویچ، ۱۸۸۶-۱۹۷۰	سرشناسه:
Ivanov, Vladimir Alekseevich	
اهل حق کردستان: متون اهل حق/به تصحیح و تحلیل بر ایوانوف؛ برگردان فارسی س. کسری حیدری.	عنوان و نام پدید آور:
تهران: حکمت کلمه، ۱۴۰۰.	مشخصات نشر:
۴۴۶ ص.	مشخصات ظاهری:
۸-۸-۹۸۴۴۷-۹۸۴۴۷-۶۴۲-۹۷۸	شابک:
فیبا	وضعیت فهرست نویسی:
The truth-worshippers of Kurdistan; Ahl-i haqq texts edited in the original Persian and analysed by W. Ivanow, 1953.	یادداشت: عنوان اصلی:
اهل حق - عقاید	موضوع:
Ahl-i Haqq - Doctrines	موضوع:
اهل حق - ایران - کردستان	موضوع:
Ahl-i Haqq - Iran - Kurdistan	موضوع:
اهل حق - متون قدیمی تا قرن ۱۴	موضوع:
Ahl-i Haqq - Early works to 20th century	موضوع:
حیدری، سیدکسری، ۱۳۷۱-، مترجم	شناسه افزوده:
BP۲۴۱/۴	رده بندی کنگره:
۴۹۷/۵۴۸۷	رده بندی دیویی:
۸۴۱۷۵۴۴	شماره کتابشناسی ملی:
فیبا	اطلاعات رکورد کتابشناسی:

www.ketab.ir

نشر حکمت کلمه

HEKMAT KALAME PUBLISHER

اهل حق کوردستان

متون اهل حق

به تصحیح و تحلیل: و. ایوانف

مترجم: س. کسری حیدری

طراح جلد و گرافیک: محسن نو حیدیان

برگ آرا: محمدا فائمی

ویرایش: کارگاه ادبی نشر حکمت کلمه و بهزاد سالکی

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۲۰۰۰ تومان

تمام حق و حقوق این اثر متعلق به نشر است و هرگونه کپی و برداشت از آن به هر شکل ممنوع و منوط به کسب اجازه از ناشر است.

hekmatkalame.com

Email: hekmat.kalame@gmail.com

Telegram: @hekmatkalame

Instagram: @hekmatkalame

Tel: 09365243527

فهرست

۷	مقدمه مترجم
۱۵	پیشگفتار
۲۱	۱. مقدمه
۲۱	۱. فرقه
۲۵	۲. زیرشاخه‌های جامعه اهل حق
۳۰	۳. سکونتگاه، تاریخ و گاه‌شماری
۳۵	۴. خاستگاه احتمالی فرقه
۴۹	۵. آثار تصحیح شده در این کتاب
۵۹	۲. عقاید
۵۹	۱. طبقه‌بندی
۶۳	۲. آثار مهرپرستی باستانی
۷۵	۳. کیهان‌زایی
۸۵	۴. تأثیرات مسیحی
۹۷	۵. دراویش
۱۱۲	۶. اسلام و فرقه اسماعیلیه
۱۲۱	۳. عبادت
۱۲۱	۱. محفل دینی
۱۳۰	۲. قربانی
۱۴۱	۳. تشریف
۱۴۷	۵. آئین‌های مختلف دینی

۱۵۵	۴. محتوای متون
۱۵۷	۱. تذکره اعلیٰ
۲۱۸	۲. فصل‌های افزوده به تذکره اعلیٰ
۲۲۵	۳. اصول حقیقت (توضیح داده شده) در زمان سلطان سهاک
۲۳۳	۴. گزیده‌هایی از رساله‌های درویشان
۲۴۴	ضمیمه I. اعجازهای خان آتش
۲۴۹	ضمیمه II. داستان سید اسکندر
۲۵۴	ضمیمه III. وِسپَرِد
۲۵۹	۵. انتقادات، غلط‌گیری‌ها و اصلاحات متون
	ضمیمه: اشعار ترکی
	اشعار ترکی ترجمه و. مینورسکی
۲۸۱	پوست

مقدمه مترجم

«ولادیمیر الکسویچ ایوانف» شرق‌شناس و یکی از برجسته‌ترین استادان در زمینه پژوهش‌های مربوط به فرقه اسماعیلیه، در ۱۸۸۶ م. در روسیه تزاری متولد شد. وی پس از تحصیلات مقدماتی تحت نظارت «ویکتور زین» (۱۹۰۸-۱۸۴۹) در «سن پترزبورگ» به آموختن زبان‌های فارسی و عربی پرداخت. ایوانف سپس در رشته زبان‌ها و لهجه‌های ایرانی و مطالعات تصوف، تخصص حاصل کرد. ایوانف برای نخستین بار در ۱۹۱۰ م. به ایران سفر کرد و بار دیگر از ۱۹۱۲-۱۹۱۴ م. در ایران بود و در این مدت نمونه‌های زیادی از لهجه‌های ایرانی را جمع‌آوری کرد؛ نتیجه این کوشش که تا سال ۱۹۲۰ م. ادامه داشت، تدوین و انتشار بیش از ۲۰ مقاله در زمینه لهجه‌های خراسانی، سبزواری، بیرجندی، درویشی، الموتی، خوری، فارسی عامیانه، مهرجانی و گبری (زرتشتی) بود. همزمان با این پژوهش‌ها ایوانف خدمت خود را در «موزه آسیایی آکادمی علوم روسیه» در سن پترزبورگ آغاز کرد. این موزه که در آلمان تحت ریاست «کارل زلمان» (۱۹۱۹-۱۸۴۹)، زبان‌شناس مشهور اداره

می‌شد، مدّت‌ها بود که در حقیقت به يك کتابخانه مجهز تبدیل شده بود، در آن‌جا ایوانف سرانجام مسئول مجموعه کتاب‌های خطی اسلامی گردید. در این سمت ایوانف در سفرهای گوناگون، به‌ویژه به منطقه آسیای مرکزی روسیه، شمار زیادی کتاب خطی فارسی و عربی برای «موزه آسیایی و عربی» جمع‌آوری کرد. سرانجام در ۱۹۱۵ م. موزه را با جمع‌آوری بیش از ۱۱۰۰ نسخه که مجموعه بخارا نام نهاده شده، غنی کرد، اما همکاری ایوانف با موزه آسیایی از دیدگاه دیگری حائز اهمیت است، زیرا در آن‌جا بود که او در ۱۹۱۶ م. برای نخستین بار به مجموعه‌ای از متون اسماعیلی دسترسی پیدا کرد که به‌وسیله زاروبین (۱۸۸۷-۱۹۶۴ م.) متخصص در لهجه‌های تاجیکی، در ۱۹۱۶ م. در شغنان^۱ (shoghnan) جمع‌آوری شده بود. این مجموعه آغازگر پژوهش‌های ایوانف در زمینه اسماعیلیّه به‌شمار می‌آید. تا حدود نیم سده پس از آن تاریخ، ایوانف بیش از هفتاد کتاب و مقاله در زمینه جنبه‌های گوناگون تاریخ و ریشه‌های مذهبی و عقاید فلسفی این فرقه تألیف کرد. در اوایل انقلاب روسیه - ۱۹۱۷ م. بار دیگر برای جمع‌آوری نسخه‌های خطی به آسیای مرکزی رفت، ولی مقدر نبود که وی دیگر هیچوقت به زادگاه خود بازگردد. ایوانف در بهار ۱۹۱۸ م. به خراسان رفت و تا سال ۱۹۲۰ م. در آن‌جا مقیم بود و در همان سال‌ها به تابعیت کشور بریتانیا در آمد و مدّتی نیز به‌عنوان مترجم رسمی زبان فارسی، در خدمت دولت بریتانیا بود. سرانجام در اوایل دهه ۱۹۲۰ م. ایوانف به هندوستان رفت و برای مدّت چهل سال، ابتدا در کلکته و سپس در بمبئی، در آن کشور اقامت

۱. مکانی است در ترکستان، در کناره رود آمودریا (= جیحون). ساکنان آن اسماعیلی‌اند، گفتارشان به لهجه‌ای ایرانی است که در شغنان بدان سخن می‌گویند و از شاخه‌های روشانی است.

گزید. او در کلکته با «انجمن آسیایی بنگال» همکاری داشت و بنا به درخواست «سر مکرچی» فهرستی در چهار برای مجموعه کتاب‌های خطی فارسی آن انجمن جلد تهیه کرد، که در آن زمان بالغ بر ۴۶۰۰ نسخه بود. در همان دهه و در سال ۱۹۲۲ م. ایوانف نخستین اثر مهم خود در زمینه اسماعیلیه را منتشر کرد. در این اثر، اسماعیلیتکا، برای نخستین بار، به استثنای برخی از اشعار «ناصر خسرو» که پیشتر انتشار یافته بود شماری از متن‌های اسماعیلیان نزاری در دسترس پژوهشگران قرار گرفت.

ایوانف در ۱۹۳۰ م. پس از تکمیل فهرست برداری از تمام کتب فارسی و قسمتی از نسخه‌های خطی عربی انجمن آسیایی از کلکته به بمبئی رفت و از آن تاریخ تمام وقت خود را به پژوهش خستگی ناپذیرش در مورد فرقه اسماعیلیه اختصاص داد، او از بمبئی با تعداد زیادی از اسماعیلیان هند و تواجی مجاور به‌ویژه «بدخشان» و «جیحون علیاء» آشنایی‌های صمیمانه و نزدیکی ایجاد کرد و توانست به شمار شایان توجهی از متون اسماعیلی، به‌ویژه در کتابخانه‌های خصوصی، دسترسی پیدا کند. در نتیجه این امکانات که برای پژوهش‌های اسماعیلی فوق‌العاده حائز اهمیت است، ایوانف توانست برای نخستین بار فهرست جامعی از متون اصیل شاخه‌های گونه‌گون فرقه اسماعیلیه تهیه و منتشر کند: راهنمای ادبیات اسماعیلی، لندن ۱۹۳۳. او هم‌چنین در ۱۹۳۳ م. در بمبئی با کمک دوستان اسماعیلی خود، مانند «آصف فیضی»، «انجمن تحقیقات اسلامی» را بنیاد نهاد و عضو اجرایی آن انجمن گردید. ایوانف پنج اثر مهم اسماعیلی خود را از ۱۹۳۳ تا ۱۹۴۲ م. در مجموعه انتشارات آن انجمن منتشر کرد.